

B- uppsats.
Statsvetenskapliga institutionen.
Stockholms universitet

PÅ KANT MED NOZICK

Per Bylund

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Anarki eller statlig utopi	3
2 Syfte	4
3 Naturtillståndets tillstånd	4
4 Tillvägagångssätt.....	5
4.1 Argumentationsanalys	5
4.2 Teoriutvärdering, komparation, tolkning.....	6
4.3 Utgångspunkter	6
4.4 Kant: Den eviga freden	7
4.5 Motivering.....	8
5 Statslöshetens skeenden	8
5.1 Marknadstvister	9
5.2 Värdering av enskilt erbjudande	10
5.3 Relativ värdering av erbjudande	11
6 Den eviga freden	12
6.1 Normer för fredlig konfliktlösning	12
6.2 Gemensam moralisk grund.....	13
6.3 Samarbete och integration.....	13
7 Den statslösa freden	13
7.1 Kant på Nozick	14
7.2 På kant med Nozick.....	16
Litteraturförteckning	16

1 Anarki eller statlig utopi

Robert Nozick presenterar i *Anarki, stat och utopi* (1974) sin version av ett libertarianskt (klassiskt liberalt) samhälle. Hans utgångspunkt är den klassiska liberala tanken om naturliga (individuella) rättigheter (Nozick 1974:9), som formulerats av tänkare som John Locke (Hallberg m fl 2001:10-11).

Locke är också utgångspunkten för Nozicks resonemang (Nozick 1974:9) i *Anarki, stat och utopi*, som är tänkt att presentera en övertygande argumentation för den libertarianska synen på samhället (Nozick 1974:xi), där statens makt är starkt begränsad till fördel för kapitalism och naturliga rättigheter (Kymlicka 1995:100-101). Staten begränsas till funktioner för "...protection against force, theft, fraude, enforcement of contracts", vilket är det enda som, enligt Nozick, kan rättfärdigas.

Med andra ord har staten som enda uppgift att skydda de naturliga rättigheterna. Alla människor har "...absolute rights to life and liberty, in the sense that no-one may justifiably interfere with another's life or liberty, except in cases of self-defence or legitimate punishment" (Wolf 2002). De naturliga rättigheterna till "Life, Liberty, and the Pursuit of Happiness" (Maier 1998:53) är "[s]o strong and far-reaching [...] that they raise the question of what, if anything, the state and its officials may do" (Nozick 1974:ix).

Mot denna rättighetsbakgrund diskuterar Nozick den libertarianska "minimalstaten" utifrån tre frågeställningar, som *Anarki, stat och utopi* syftar till att besvara. Boken är uppdelad i dessa tre delar, där den första avhandlar naturtillståndets beskaffenhet, nödvändigheten i statlig våldsmakt och hur den uppkommer (Nozick 1974:xi), medan Nozick i de påföljande delarna argumenterar för att en större stat än minimalstaten inte kan motiveras (del två) (Nozick 1974:xi-xii): "The minimal state is the most extensive state that can be justified. Any state more extensive violates people's rights" (Nozick 1974:149). I tredje delen avhandlas ett ramverk för Nozicks utopi (Nozick 1974:297 ff).

Många har ägnat stor energi åt att söka bryta sönder Nozicks argumentation för den libertarianska tanken i syfte att visa på dess falskhet (se t ex Kymlicka 1995, Wolff 1993). Flera hävdar också att Nozick själv tagit avstånd ifrån tankarna i rapporten "The Zigzag of Politics" (Nozick 1989), men själv delade han inte den åsikten (se Norberg & Gergils i Norberg & Bejke 1994).

Denna rapport syftar därför inte till att fortsätta detta kritiska arbete, delvis för att området redan är kraftigt exploaterat och delvis för att författaren sympatiserar med Nozicks rättvisesyn och därför inte har behållning av att kritisera den.

2 Syfte

Syftet med denna rapport är att utifrån Kants *Den eviga freden* analysera Nozicks argumentation för varför naturtillståndet resulterar i ett statslikt tillstånd. (Se argumentation för val av utvärderingsteori i avsnitt 4 nedan.)

3 Naturtillståndets tillstånd

Den första delen i *Anarki, stat och utopi*, som behandlar naturtillståndet (anarki), har inte på samma sätt uppmärksammats eller kritiserats som de påföljande delarna. Delvis beror detta sannolikt på att den andra delens rättfärdigande av endast en begränsad stat kan ses som ett direkt angrepp på den filosofi som önskar utöka statens makt och befogenheter. Delvis beror det sannolikt också på att anarki som idé- och filosofiskt program inte åtnjuter tillräcklig status för att vara intressant.

Dock är korrektheten i Nozicks diskussion om naturtillståndet och dess processer en förutsättning för hans rättvise- och statsfilosofi. I den första delen gör han antaganden (se nedan) som leder till att en minimalstat, enligt Nozick, är berättigad och moraliskt överlägsen situationen i naturtillståndet. På grundval av dessa antaganden byggs sedan ett filosofiskt system för att definiera rättvisa, upprätthålla och skydda rättigheter osv. Det är alltså av yttersta vikt att de initiala antagandena är korrekta och kan beläggas.

Nozick hänvisar till Lockes beskrivning av naturtillståndet, vilket Locke nyttjar för att beskriva behovet och uppkomsten av politisk makt. På samma sätt argumenterar Nozick för att naturtillståndet spontant resulterar i en ordning liknande en stat (se avsnitt 5 nedan).

Locke beskriver naturtillståndet på följande sätt (Peardon 1952:4):

To understand political power right and derive it from its original, we must consider what state all men are naturally in, and that is a state of perfect freedom to order their actions and dispose of their possessions and persons as they think fit, with in the bounds of the law of nature, without asking leave or depending upon the will of any other man.

A state also of equality, wherein all the power and jurisdiction is reciprocal, no one having more than another; there being nothing more evident than that creatures of the same species and rank, promiscuously born to all the same advantages of nature and the use of the same faculties, should also be equal one amongst another without subordination or subjection; unless the lord and master of them all should, by any manifest declaration of his will, set one above another, and confer on him by an evident and clear appointment an undoubted right to dominion and sovereignty.

4 Tillvägagångssätt

Som redan avhandlats innebar Nozicks *Anarki, stat och utopi* en renässans för den libertarianska teorin. Tänkare inom denna idétradition, liksom de som önskat avskärma sig från densamma, har i stor utsträckning hänvisat till Nozick i senare verk. Nozicks verk har därmed fått ytterligare betydelse.

Liksom behandlats i avsnitt 2 bygger Nozicks filosofi/teori på en grundläggande argumentation om naturtillståndet så som det beskrivs av John Locke. Nozicks argumentation och de slutsatser han drar står som utgångspunkt för den följande formuleringen av en politisk filosofi innefattande en så kallad minimalstat. Denna inledande argumentation används således som premiss för Nozicks fortgående argumentationslinje (Rosing 2002:67-68), dvs hans teori.

4.1 Argumentationsanalys

Denna rapport syftar till att analysera denna grundläggande argumentation för att därigenom möjliggöra en ytterligare utvärdering av den resterande argumentationen. Med andra ord görs i rapporten främst en värderande argumentationsanalys, med fokus på utvärdering av argumentens trovärdighet och sannolikhet.

Med värderande argumentationsanalys menas här att argumentationen delas upp i sina beståndsdelar och därefter värderas (eller tolkas/bedöms) enskilt och gemensamt. Argumenten tolkas utifrån det sätt som författaren ursprungligen uttryckt sig, mot bakgrund av en förförståelse av dennes särskilda perspektiv och syfte. (Se avsnitt 4.3-4.4 för beskrivning av den förförståelse som nyttjas i denna rapport.) (Björnsson m fl 1994:17-19)

Analysen syftar till att kritiskt granska argumentationen för att utröna huruvida den styrker eller försvagar den grundläggande tesen om naturtillståndets beskaffenhet, eller snarare: naturtillståndets beskaffenhet och slutresultatet av dess processer (Björnsson m fl 1994:62).

4.2 Teoriutvärdering, komparation, tolkning

Denna analys kommer att göras med utgångspunkt i en annan teori, Kants Den eviga freden, för att därigenom skapa struktur och tyngd bakom slutsatserna. Med andra ord finns i denna rapport komparativa inslag i jämförelsen mellan den analyserade argumentationen och den motsatta teorin/argumentationen.

Den teori denna rapport syftar att analysera (läs: Nozicks teori om naturtillståndet) söker förklara bakgrunden till varför den Kants normativa teori om verkligheten verkligen är eftersträvansvärd. En utgångspunkt för en icke-existerande normativ verklighet går inte att testa på konventionellt sätt, vilket föranleder en tolkande ansats, där en analys av innebörden av och trovärdigheten i de bägge argumentationerna tillåts göras.

Tolkningen görs med utgångspunkt i den allmänna hållning författaren gör gällande i sitt verk. Med andra ord försöker författaren av denna rapport tolka de argument som förs fram utifrån den andemening som finns i verket, dvs som författaren av verket avsåg att uttrycka dem (Björnsson m fl 1994:17). Det gör dock att risken för felaktigheter och diskrepans mellan mening och tolkning ökar i och med att tolkningen av argumentationen bygger på en tolkning av vad författaren avsåg föra fram.

Tolkningen av de bägge teoriernas argument beskrivs kort i avsnitt 5 och 6 nedan för att möjliggöra för läsaren att följa med i analysen och utifrån originalverken utvärdera tolkningen i denna rapport.

4.3 Utgångspunkter

Nozicks argumentationslinje om naturtillståndet kretsar, vilket beskrivs nedan i avsnitt 5, främst kring begreppen och motsättningen krig-fred gällande skyddet för de naturliga rättigheterna. Detta resonemang avhandlar i första hand agerandet hos sådana sammanslutningar, som har som främsta mål att upprätthålla rättigheter, så kallade skyddssammanslutningar eller skyddsbolag. Dessas våldsmakt är för Nozicks analys central och påverkar starkt deras agerande.

Med anledning av detta krävs för en komparativ analys en motstående teori som på liknande sätt argumenterar för handlandet hos våldsmakter i en kontext utan högre makt att utdela bestraffning.

Nozicks tydliga utgångspunkt i den klassiska liberalismen gör det intuitivt att utgå ifrån teorier inom samma idétradition, som därmed har en liknande utgångspunkt i naturliga rättigheter och dessas status. Detta underlättar analysen och gör den samtidigt mer trovärdig och lättförståelig.

Dock kan finnas risk för att analysen blir alltför snäv eller till och med inte ens generellt applicerbar för att slutsatsen ska kunna utgöra grundsats i fortsatt forskning. Författaren till denna rapport anser dock risken vara låg och sannolikheten hög för att denna rapports slutsatser ökar kunskapsmassan och bidrar till vidare analyser (se avsnitt 4.4 nedan för argument).

4.4 Kant: Den eviga freden

En av de största av de klassiskt liberala tänkarna, Immanuel Kant, presenterar i sitt välkända verk *Den eviga freden* (Zum ewigen Frieden) en ansats till evig fred mellan nationer. Ansatsen behandlar våldsmakter (stater) och deras inbördes relationer baserade på våldsmakt och våldsutövning (Kant 1795).

Dennes argumentation är applicerbart på Nozicks beskrivning av naturtillståndet eftersom de båda hanterar problematiken mellan organisationer baserade på våldsbruk. I Kants fall representeras dessa organisationer av stater, som med våldsmonopol hävdar sin makt över specifika geografiska territorier och där boende människor. För Nozicks naturtillstånd är dessa organisationer geografiskt obundna företag som erbjuder skyddstjänster, vilka i grund och botten måste förlita sig på bruket av våld.

Kants teori byggs upp i tre punkter, vilka denne hävdar säkrar fred mellan folken och deras samhällen. Dennes teori kan mycket väl appliceras på såväl moderna stater som på de skyddsorganisationer Nozick nyttjar i sin argumentation, vilket framgår av avsnitt 6, där teorin i korthet återges och tolkas, och avsnitt 7, där Nozicks teori analyseras utifrån den förstnämnda.

De åsikter Kant för fram i ovan nämnda verk har tolkats i ljuset av Arsenij Gulygas biografi (se Gulyga 1990) om den kände filosofen, för att därigenom undvika missförstånd och feltolkningar. Nozicks argumentation tyds i första hand med res-

terande delar av Anarki, stat och utopi som grund, inte minst förordet, som beskriver filosofens syfte med verket. Därutöver har andra libertarianska tänkares verk tagits under övervägande (se t ex Friedman 1988, Hayek 1983, Narveson 2001, Ruwart 1993), för att göra Nozick rättvisa.

4.5 Motivering

En komparation mellan Nozicks och Kants teorier om ett normativt, libertarianskt samhälle skulle dock inte ge annat resultat än att utröna vilken teori som är mest trovärdig. Detta kan vara svårt eftersom normativa teorier avhandlar vad som *bör* vara och icke vad som är. Dock finns belägg för att Kants teori är i överensstämmelse med verkligheten, vilket presenterats i empiriska studier av demokratiska stater under 1900-talet, som framställts av flertalet forskare.

Detta gör att Kants teori faktiskt stöds av empiriska data och därför kan anses vara mer tillförlitlig som teori – om inte allmängiltig (se Popper 1964). T ex Babst hävdar i sin undersökning att "...no wars have been fought between independent nations with elective governments between 1789 to 1941" (Babst 1972:58), syftandes på just Kants tes om en evig fred på gemensam kulturell och rättighetsmässig grund. Se även t ex Sorensen (1998:93-95) och Rummel (1997).

Huruvida nyttjandet av Kants teori ger tillförlitliga slutsatser applicerbara i modern tid vilar på läsarens bedömning av ifall Kants idéer kan anses vara tillräckligt applicerbara på demokratiska stater. Bland annat Sorensen (Sorensen 1998:93 ff) använder Kants teorier applicerade på moderna demokratiska stater och Schumpeter (1984) nyttjar ett liknande resonemang.

5 Statslöshetens skeenden

Centralt för diskussionen är upprätthållandet av de naturliga rättigheterna, som utgör den faktiska grunden för det libertarianska samhället och Nozicks argumentation. Nozick skriver att i naturtillståndet "...an individual may himself enforce his rights, defend himself, exact compensation and punish (or at least try his best to do so)" (Nozick 1974:12). Vidare kan andra sluta upp med honom eller henne för att tillsammans utkräva situationens rätt. Detta är alltså utgångspunkten för diskussionen, naturtillståndet, ur vilket Nozick hävdar att ett statslikt tillstånd uppstår.

Nozick diskuterar ett civiliserat, statslöst samhälle, där det bildats spontana strukturer för att skydda och upprätthålla rättigheter. Dessa strukturer (eller snarare:

konventioner) har skapats genom marknadsincitament som fri konkurrens och skalfördelar av samarbete. Skyddstjänsterna köps av företag som tillhandahåller dessa till marknadspris, precis som t ex försäkringar eller vakter (Securitas, Falk m fl) idag. (Nozick 1974:12-15)

5.1 Marknadstvister

Vid konflikter nyttjas bolagen på samma sätt som försäkringsbolag idag träder in för parterna vid tvister. Det är häri Nozick uppmärksammar problemet, nämligen den exekutiva makten gällande domslut. Eller som han uttrycker det: "What will occur when there is a conflict between clients of different agencies?" (Nozick 1974:15). Om företagen bedömer fallet olika, och alltså kommer till olika slutsatser, leder detta till att deras ståndpunkter står i konflikt med varandra när de ska agera å kundens vägnar. Det innebär att det ena företaget vill straffa det andra företagens klient – mot dettas vilja (Nozick 1974:15-16). Kring detta problem för Nozick ett kortare resonemang, vilket resulterar i tre sannolika händelseförlopp (Nozick 1974:16):

1. Företagen drabbar, när ovanstående situation uppkommer, samman i militära strider, i vilka det ena företaget står som ständig (eller till övervägande del) vinnare. Detta för med sig att kunderna hellre nyttjar det vinnande företagens tjänster, som därför blir än större och mäktigare.
2. Skyddsföretagen är belägna på olika geografiska platser och vinner typiskt på hemmaplan, men förlorar på bortaplan. Detta för med sig att kunderna flyttar närmare sitt bolag eller byter till det som ligger närmast. Det bildas således geografiska maktkoncentrationer kring enskilda (eller fåtal) företag.
3. Företagen har ofta militära dispyter och vinner och förlorar i stort sett lika många gånger, vilket för med sig enorma kostnader. Detta leder till att företagen kommer överens om hur de ska agera för att lösa tvister på fredlig (och alltså billigare) väg, vilket leder till ett enhetligt system med några aktörer (oligopol).

Ovanstående visar, enligt Nozick, hur det på marknaden för våld (beskydd) spontant växer fram en situation där boende i en region kommer att nyttja ett gemensamt system för upprätthållande av rättigheter: "Out of anarchy, pressed by spontaneous groupings, mutual-protection associations, division of labor, market pressures, economies of scale, and rational self-interest there arises something very much resembling a minimal state" (Nozick 1974:16-17).

Det är denna argumentation denna rapport syftar till att utvärdera.

Argumentationen kan tyckas intuitiv till en början. Men läsaren bör ha i åtanke att beskydd i detta fall är en produkt på marknaden som vilken annan som helst. Nozick argumenterar i Anarki, stat och utopi för att monopol inte kan uppkomma på marknaden, vilket gör att han är tvungen att förklara varför skyddsmarknaden är ett undantag ifrån regeln. Han ställer själv frågan: "Why would a virtual monopoly arise in this market without the government intervention that elsewhere creates and maintains it?" (Nozick 1974:17).

Som svar på frågan argumenterar Nozick för att beskydd är en tjänst som värderas relativt. Med andra ord värderas tjänsten beskydd utifrån styrkan hos samtliga leverantörer – för att kunna välja den som säljer den mest förtroendeingivande tjänsten (Nozick 1974:17). Detta utgör en avsevärd skillnad som Nozick framför som argument för monopolbildningen.

En annan skillnad som Nozick betonar är att tjänsten innebär nyttjandet av [fysiskt] våld: "...the nature of the service brings different agencies not only competition for customers' patronage, but also into violent conflict with each other" (Nozick 1974:17). Detta innebär alltså att produktens natur i detta fall påverkar denna marknads karakteristik på ett sätt som inte sker på andra marknader.

5.2 Värdering av enskilt erbjudande

Som vi sett i avsnitt 5.1 argumenterar Nozick för att skillnaden mellan beskydd och andra varor/tjänster är att man vid köp av beskydd måste ta hänsyn till andra leverantörers erbjudanden som främsta argument för avtal. Detta är således inte sant för andra varor/tjänster, där värderingen görs på ett icke-relativt eller objektivt sätt. Med andra ord görs en värdering av ett erbjudande – där erbjudandet inte innebär beskydd – utifrån den unika situationen. Sannolikt syftar Nozick här till att ett avtal kommer i stånd då följande är sant för köparen (och vice versa för säljaren):

- Den subjektiva uppfattningen av erbjudandets värde är större än den subjektiva uppfattningen av värdet av erbjudandets pris

Andra leverantörers erbjudanden kan inte utgöra en del av kalkylen, eftersom denna då, åtminstone delvis, skulle vara relativt betingad.

Men ovanstående måste vara en del av varje frivilligt ingående av avtal, annars skulle detta inte ske (om någon inte anser sig tjäna på att ingå avtal, skulle denne inte ingå detta avtal frivilligt). Så ovanstående kriterium bör således vara sant även för värdering och utvärdering av beskyddartjänster.

5.3 Relativ värdering av erbjudande

Argumentationen i avsnitt 5.2 visar att en förutsättning för samtliga avtal som sker (i detta fall: köp av vara/tjänst) är att kunden värderar effekten av avtalet högre än insatsen. Skillnaden mellan beskyddartjänster och andra produkter är således, med hänsyn till Nozicks argumentation, att kunden för de tidigare måste ta hänsyn till olika erbjudanden, medan detta inte är nödvändigt (eller ens önskvärt med tanke på att det eventuellt ökar transaktionskostnaderna) för andra produkter.

Men är det ett sannolikt antagande att aktörer på marknaden inte tar hänsyn till andra erbjudanden än det som för stunden finns till hands? Innebörden av marknad, i det här fallet i betydelsen konkurrerande leverantörer, är att det för en presumtiv köpare finns flera likvärdiga produkter att välja mellan.

Förvisso finns incitament att köpa t ex en hårklippning om det förväntade värdet överstiger priset, men detta implicerar inte nödvändigtvis att kunden inte överväger flera alternativ. Om priset för en hårklippning hos frisör A är lägre än det förväntade värdet av klippningen kommer ett avtal sannolikt att upprättas.

Men om kunden har information om en frisör B, som tillhandahåller ungefär samma tjänst till ett lägre pris, förändras kalkylen. Nu finns inte längre incitament för att köpa tjänsten av frisör A, eftersom den *förväntade vinsten* är högre hos frisör B (*ceteris paribus*). Möjligheten till högre vinst hos frisör B utgör i det här fallet att kostnaden hos frisör A överstiger den förväntade nyttan genom att den möjliga vinsten (frisör B) utgör alternativkostnad i kalkylen. Denna relativa värdering förändrar alltså grunden för beslutet.

Som avsnitt 5.2 och 5.3 visar finns betydande frågetecken angående sannolikheten att Nozicks argumentation om erbjudandevärdering är sann. Det argument som då kvarstår är produktens natur: i detta fall bruket av våld. Detta återstående argument analyseras i avsnitt 7 nedan.

6 Den eviga freden

Kant argumenterar för att våldsbrukande organisationer, stater, i enlighet med tre kriterier kommer att upprätthålla en "evig fred". Detta ska ses i ljuset av att Kant utgår ifrån den kaosbetonade situation i naturtillståndet, som beskrivits av bland andra Hobbes (se Hobbes 1998). Detta framgår tydligt i Kants resonemang: "The state of peace among men living side by side is not the natural state (*status naturalis*); the natural state is one of war" (Kant 1795).

De tre kriterierna behandlar i tur och ordning följande frågor (Sorensen 1998:96):

1. (befintliga/existerande) normer för fredliga konfliktlösning
2. gemensam moralisk grund
3. ekonomisk samverkan/interdependens

Nedan diskuteras i korthet kants resonemang för vart och ett av kriterierna.

6.1 Normer för fredlig konfliktlösning

I denna del av argumentationen diskuterar Kant vad han kallar en "republikansk" konstitution, som formar det civiliserade samhället. Denna konstitution innebär att gemenskapens individer agerar med gemensam vilja: "...the act of the general will through which the many persons become one nation" (Kant 1795). Det är alltså en någorlunda gemensam syn på rätt och fel som avses, där gemenskapen (i nationen) kan agera samspelt och löser inbördes tvister enligt en allmän överenskommelse.

Fria medborgare i en stat, alltså individer som inte endast är undersåtar, motsätter sig per automatik våld som medel. Krig och våldsbruk leder till stora kostnader, såväl monetära som sociala, vilket ger incitament till fredliga lösningar på eventuella konflikter. Det är naturligt att medborgarna är ytterst tveksamma och skeptiska till krig eftersom det leder till stora kostnader för dem själva. (ibid)

Vidare hävdar Kant att det för att komma överens om denna gemensamma grund för fredlig konfliktlösning krävs en delaktighet och att var och en fått välja företrädare och därigenom påverka slutresultatet: "To conform to the concept of law [...] government must have a representative form" (ibid).

6.2 Gemensam moralisk grund

Här argumenterar Kant för att en gemensam moralisk grund spontant uppkommer i olika stater därför att den civila konstitutionen ("civil constitution", ett slags spontant mänskligt sinne för rätt och fel) både är resultatet av rationellt handlande och ömsesidig påverkan mellan nationer. "...[R]eason [...] absolutely condemns war as a legal recourse and makes a state of peace a direct duty" (ibid).

Han skriver vidare att det krävs ett slags samarbete ("a league of some kind" (ibid)) för att åstadkomma en marknadsstandard för uppförande och konfliktlösning. Detta grundar sig på den gemensamma moralen, som beskrivs ovan, och måste vara frivillig – baserad på spontan, civil ordning. "...[I]t is not at all clear on what I can base my confidence in my own rights unless it is the free federation, the surrogate of the civil social order" (ibid).

6.3 Samarbete och integration

Denna punkt beskrivs som "universal hospitality" (ibid), vilket kan tolkas som ett slags allmän uppförandekod gentemot främlingar och okända: "...so long as he peacefully occupies his place, one may not treat him with hostility" (ibid). Alla människor har lika rätt att vistas på jorden, hävdar Kant, och därför får man inte söka fiendskap med dem som inte är ens fiender. Detta för med sig att "...distant parts of the world can come into peaceable relations with each other" och alltså kan "...the human race [...] gradually be brought closer and closer to [...] world citizenship" (ibid).

Vad detta argument helt enkelt innebär är att ingen har rätt att kränka en annan människas naturliga rättigheter, vilket kräver ömsesidig respekt, som i sin tur möjliggör världsomspännande integration och potentiellt skapar relationer mellan människor och folk.

7 Den statslösa freden

Hur är då Kants resonemang om evig fred (mellan stater) relevant för Nozicks argumentation om beskyddarmarknaden i naturtillståndet? Liksom kortfattat behandlats i avsnitt 4.4 behandlar såväl Nozick som Kant relationen mellan organisationer som nyttjar våld som medel – staten som medel för att upprätthålla makten över territoriet och beskyddarorganisationen som medel för att lösa tvister mellan en klient och konkurrerande organisations klient(er) (=upprätthålla klientens makt över sitt liv, sin frihet och sin egendom).

Nozick argumenterar för att konkurrerande företag i "beskyddarbranschen" aldrig kan uppnå lika status på marknaden. Det kan inte existera två eller flera lika starka företag i toppskiktet på marknaden. (Nozick 1974:16-17)

Med andra ord kan det inte på denna marknad existera likvärdiga marknadsledande produkter från fler än en leverantör samtidigt. Detta är, enligt Nozick, sant bland annat eftersom "...the worth of the less than maximal product declines disproportionately with the number who purchase the maximal product, customers will not stably settle for the lesser good, and competing companies are caught in a declining spiral" (Nozick 1974:17).

Som synes utgår Nozick ifrån att dispyter löses genom våld när aktörerna företräds av olika företag. Om så inte är fallet faller Nozicks argumentation gällande beskyddarmarknaden (se avsnitt 5.2 och 5.3 ovan). Alltså förefaller kärnpunkten i Nozicks argumentation för en minimal stats egenskaper framför naturtillståndets vara att beskyddarföretagen nyttjar våld som medel för att lösa flertalet tvister sinsemellan för kunders räkning.

Det är detta som är den springande punkten, och det är också detta denna rapport utvärderar utifrån Kants tre kriterier för fred.

7.1 Kant på Nozick

De normer för fredlig konfliktlösning Kant skisserar (se avsnitt 6.1 ovan) uppkommer genom varje individs medverkan i gemenskapen, genom att göra aktiva val som påverkar hela gemenskapens handlande. Denna gemenskap bygger på frivillighet i individuellt handlande, vilket mycket väl kan tolkas som frivilliga individuella val mellan olika alternativ, må dessa vara politiska partier eller skyddsprodukter.

Att konflikter löses på fredlig väg när parterna är anslutna till samma beskyddarorganisation är sannolikt. Det finns ingen anledning för ett företag att bedriva våldsverkan internt. Detta påpekar även Nozick implicit genom att endast diskutera problematiken då konflikt uppstår mellan olika företags klienter (Nozick 1974:15).

Att kunderna föredrar fredliga lösningar i konflikter med andra företag förefaller också troligt, eftersom krig för med sig stora kostnader (vilket kan få höjda premi-

er till följd), samt innebär en risk för förlust som kunden eventuellt inte är beredd att ta. Med andra ord kan Nozicks tes inte ges stöd i Kants första delargument.

Den andra delen av Kants argument (se avsnitt 6.2 ovan) hanterar den spontana uppkomsten av en gemensam moralisk grund, först och främst inom en gemenskap. Dessa normer kan ses som ramverket för hur man har rätt att agera. Applicerat på Nozicks beskrivning av beskyddarorganisationer innebär ramverket att kunders/klienters handlande sker inom ramen för det/de avtal som skrivits med beskyddarorganisationen. Så hur kan avtalen tänkas se ut? Detta diskuterar inte Nozick.

Enligt Friedman (1988:114-120) kan de tjänster som erbjuds komma att ge skydd enligt en viss "rule of conduct", som då är lika för samtliga kunder (hela gemenskapen). Andra tänkare hävdar att beskyddarorganisationerna kan ingå skraddarsydd avtal med enskilda individer, vilka begränsar bägge parter avtalsmässiga handlande (se t ex Stone 1992). Att det finns en gemensam syn på rätt och fel inom kundkretsen för bolag som erbjuder standardiserade skyddstjänster förefaller inte osannolikt.

Kants andra delargument består också av att en slags marknadsstandard skapas på frivillig väg, som kontrollorgan. Denna "league of nations" (Kant 1795) skulle i Nozicks argumentation bestå av en frivillig sammanslutning för att t ex skapa branschstandarder eller kvalitetsmärkning. Det kan ske genom branschråd som upprättar riktlinjer för hur verksamheten bör skötas eller genom överenskommelser om praxis etc. Sådana spontana samarbeten för att strukturera marknaden finns idag i Sverige gällande bland annat marknadsföringsetik. Det kan alltså med fog sägas att Nozicks tes inte heller ges stöd av Kants andra delargument.

Det tredje delargumentet (se avsnitt 6.3 ovan) föreskriver att rättigheter inte får kränkas oavsett var i världen man befinner sig. Detta innebär i denna rapports problemkontext att individer inte kan ges rätt att kränka varandras rättigheter, men kan också innebära att beskyddarorganisationerna inte bör vara geografiskt begränsade på samma sätt som stater (annat än om så regleras i avtalet). Hur sådana begränsningar skulle upprätthållas i naturtillståndet är svårt att ha kunskap om, eftersom där inte någon högre makt eller monopolkraft (Nozick 1974:12-15).

Den uppförandekod Kant argumenterar för regleras, som vi sett ovan, genom varje individs enskilda avtal med skydd för rättigheter. Det verkar osannolikt att be-

skyddarorganisationer väljer att skriva avtal med (och därmed företräder) personer som inte samtidigt begränsar sitt handlingsutrymme (till att inte kränka andras rättigheter). Detta skulle innebära kostnader för att företräda skyldiga kunder i situationer som kan förhindras avtalsmässigt och därför inte är ekonomiskt försvarbara.

Naturtillståndet sätter inte sådana gränser som Kant avser i sitt tredje delargument. Det är endast stater som upprätthåller geografiska gränser som inte är baserade på privat äganderätt.

7.2 På kant med Nozick

Slutsatsen man bör dra är således att Nozicks argumentation för att naturtillståndet genom marknadsmekanismer resulterar i en monopolsituation, inte verkar finna stöd hos Kants teori om den eviga freden.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Babst D (1972), "A Force For Peace," *Industrial Research* sid. 55-58
- Björnsson G, Kilbohm U, Tersman F & Ullholm A (1994), *Argumentationsanalys*, Stockholm: Natur och Kultur
- Gulyga A (1990), *Immanuel Kant*, Uddevalla: Daidalos
- Hallberg P, Jansson M & Mörkenstam U (2001), *Elva texter i politisk teori*, Lund: Liber
- Hayek F A (1983), *Frihetens grundvalar*, Katrineholm: Ratio
- Hobbes T (1998), *Leviathan*, Oxford University Press
- Friedman D (1988), *The Machinery of Freedom: Guide to a Radical Capitalism, 2nd edition*, La Salle: Open Court Publishing
- Kant I (1795), *Perpetual Peace: a Philosophical Sketch*, 2003-05-10, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/kant/kant1.htm>
- Kymlicka W (1995), *Modern politisk filosofi – en introduktion*, Falun: Nya Doxa
- Maier P (1998), *The Declaration of Independence and the Constitution of the United States: With Index*, New York: Bantam Classics
- Naess A (1959), *Empirisk semantik*, Stockholm: Almqvist & Wiksell
- Narveson J (2001), *The Libertarian Idea*, Kanada: Broadview Press
- Norberg J & Bejke H, red (1994), *Nyliberalismens idéer*, Stockholm: Frihetsfrontens förlag
- Nozick R (1974), *Anarchy, State, and Utopia*, New York: Basic Books
- Nozick R (1989), *The Examined Life*, New York: Simon and Schuster
- Peardon T P ed. (1952), *The Second Treatise of Government*, USA: Prentice Hall
- Popper, K R (1964), *The Poverty of Historicism, third edition*, New York: Harper-Collins Publishers
- Rosing H (2002), *Vetenskapens logiska grunder, elfte upplagan*, Lovisa: Schildts förlag
- Rummel R J (1997), *Power Kills: Democracy as a Method of Nonviolence*, New Brunswick: Transaction Books
- Ruwart M J (1993), *Healing Our World: The Other Piece of the Puzzle, revised edition*, Kalamazoo: SunStar Press
- Schumpeter J A (1984), *Capitalism, Socialism, and Democracy*, New York: Harper Collins
- Sorensen G (1998), *Democracy and Democratization: Processes and Prospects in a Changing World, second edition*, Boulder: Westview
- Stone M (1992), *On the Steppes of Central Asia*, Rhode Island: Spooner Press
- Wolff J (1993), *Robert Nozick – en introduktion*, Göteborg: Daidalos
- Wolff J (2002), *Robert Nozick, Libertarianism, And Utopia*, 2003-05-10, http://world.std.com/~mhuben/wolff_2.html